

An analytical-descriptive reading of modern administrative law with a look at the foundations and principles of classical administrative law

Rasoul Karami Moghadam¹, Hosein Abdi * ²

1 Assistant Professor, Department of Law, Faculty of Literature and Humanities, Lorestan University, Khorramabad, Iran, Email: Karami.R@lu.ac.ir

2 Corresponding Author, Assistant Professor, Research, Secretariat of the Supreme Council of Cultural Revolution, Tehran, Iran, Email: h.abdi@sccr.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article History:
Received 9 June, 2024
Received in revised form 6 September, 2024
Accepted 16 October, 2024
Available online 18 March, 2025

Keywords:
Administrative law,
government, classical, modern,
market.

ABSTRACT

Purpose :This article examines the evolution and key characteristics of administrative law in its classical and modern forms. It analyzes the role of administrative law in structuring government operations, regulating state-citizen relations, and the influence of social, economic, and technological advancements on this legal discipline.

Research Method : Using an analytical-descriptive approach, this study compares classical and modern administrative law by reviewing library resources, legal texts, and historical developments. The analysis focuses on the defining features of both systems and their implications for governance and public administration.

Findings:

- Classical administrative law emphasizes state sovereignty, separation of powers, judicial review, and the growth of administrative institutions, remaining a cornerstone of governance.
- Modern administrative law has emerged in response to socioeconomic and political transformations, enhancing governmental efficiency through new institutions and technological integration.
- While both systems aim to regulate state-citizen relations and safeguard individual and collective rights, modern administrative law demonstrates greater adaptability to societal needs.

Conclusion : Administrative law persists as a fundamental pillar of governance in both classical and modern forms. Whereas classical administrative law adheres to traditional frameworks and judicial oversight, its modern counterpart embraces innovation to improve efficiency and responsiveness. These developments underscore the necessity for administrative law to evolve dynamically, aligning with societal and technological changes to effectively fulfill its regulatory and governance objectives.

Cite this article: Karami Moghadam, Abdi, Rasoul, Hossein (2025). An analytical-descriptive reading in modern administrative law with a look at the foundations and principles of classical administrative law, Modern Research in Islamic Humanities Studies, 6 (3), 289-296. <http://doi.org/10.22034/API.2025.724874>

© The Author(s).
DOI: <http://doi.org/10.22034/API.2025.724874>

Publisher: University of Lorestan.

Purpose : This study undertakes a comprehensive analytical-descriptive examination of modern administrative law while contextualizing its evolution through the foundational principles of classical administrative law. The primary objective is to delineate the transformative trajectory of administrative law from its classical roots—characterized by state sovereignty, hierarchical governance, and judicial oversight—to its modern incarnation, which emphasizes transparency, citizen participation, and adaptive governance in response to globalization and technological advancements. By juxtaposing these two paradigms, the research aims to elucidate how administrative law balances state authority with individual rights in contemporary governance systems .

Research Methodology : Employing a qualitative analytical-descriptive approach, this paper synthesizes primary and secondary sources, including legal texts, historical documents, and scholarly commentaries from both classical and modern perspectives. The analysis is structured around three core dimensions :

- 1 .Conceptual Foundations: Examining key principles of classical administrative law (e.g., separation of powers, state sovereignty) and their reinterpretation in modern contexts .
- 2 .Historical Evolution: Tracing the shift from 18th–19th century bureaucratic models to 21st-century participatory frameworks, influenced by globalization and digitalization .
- 3 .Comparative Analysis: Contrasting classical and modern administrative law through criteria such as transparency, accountability, and citizen-state dynamics .

Case studies from France (birthplace of classical administrative law) and contemporary global institutions (e.g., EU regulatory bodies) illustrate these transitions .

Findings

1 .Classical Administrative Law: Pillars and Limitations

-State-Centric Governance: Rooted in the 18th–19th century, classical administrative law prioritized state sovereignty, with governments exercising power through rigid bureaucratic hierarchies. France’s Conseil d’État epitomized this model, emphasizing judicial review to curb administrative excesses while maintaining state dominance

-Key Features :

- Separation of Powers: Strict division between legislative, executive, and judicial functions
- Judicial Oversight: Specialized administrative courts ensured legality but limited public participation
- Rule by Decree: Citizens were passive subjects, with minimal avenues to challenge state actions

2 .Modern Administrative Law: Paradigm Shifts

-Citizen-Centric Reforms: The 20th century saw administrative law evolve toward inclusivity, driven by :

- Globalization: Transnational institutions (e.g., UN, EU) eroded traditional state boundaries, necessitating adaptable legal frameworks
- Technological Disruption: Digital governance tools (e.g., e-governance platforms) enhanced transparency and public engagement
- Public-Private Hybrids: Outsourcing state functions to private entities blurred sectoral lines, demanding new regulatory approaches

-Core Innovations :

- Participatory Governance: Citizens now influence policymaking via consultations and rights to information
- Dynamic Regulation: Flexible frameworks replace rigid hierarchies, accommodating rapid socio-economic changes

3 .Critical Distinctions Between Classical and Modern Systems

Criterion	Classical Model	Modern Model
Power Focus	State sovereignty	Individual rights and public interest
Transparency	Limited; state secrecy prevails	Mandatory disclosure and open data policies
Accountability	Internal judicial review	Multi-stakeholder oversight (NGOs, media)
Citizen Role	Passive subjects	Active participants in decision-making

Conclusion : This study reveals that while classical and modern administrative law diverge in methodology, they converge in their ultimate goal: to reconcile state authority with individual freedoms. Classical law's emphasis on order and hierarchy laid the groundwork for modern innovations, which address globalization and democratization through adaptive, transparent mechanisms. The synthesis of these paradigms—retaining classical legal safeguards while integrating modern participatory tools—offers a blueprint for equitable governance .

Policy Implications: Legislators and administrators must :

- 1 .Harmonize Traditions and Innovations: Embed classical principles (e.g., rule of law) within modern frameworks .
- 2 .Strengthen Cross-Border Collaboration: Adapt administrative systems to transnational challenges .
- 3 .Empower Civic Engagement: Institutionalize public participation in regulatory processes to enhance legitimacy .

Keywords: Administrative law, classical vs. modern governance, rule of law, citizen participation, globalization

شاپای الکترونیکی: ۸۹۴۴-۲۹۸۰

پژوهش های نوین در مطالعات علوم انسانی اسلامی

<http://www.api.lu.ac.ir>

خوانشی تحلیلی - توصیفی در حقوق اداری نوین با نگاهی به مبانی و اصول حقوق اداری کلاسیک

رسول کرمی مقدم^۱، حسین عبدی^۲*

^۱ استادیار، گروه حقوق، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه لرستان، خرم آباد، ایران، ایمیل: Karami.R@lu.ac.ir

^۲ استادیار، پژوهشی، دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، تهران، ایران، ایمیل: h.abdi@sccr.ir

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۲۰

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۷/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۷/۲۵

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۱۲/۲۸

چکیده

هدف: هدف این مقاله بررسی تحولات و ویژگی‌های حقوق اداری در دو شکل کلاسیک و نوین است. این پژوهش به دنبال تحلیل نقش حقوق اداری در سازماندهی فعالیت‌های دولت، تنظیم روابط دولت و شهروندان، و همچنین تأثیر تحولات اجتماعی، اقتصادی و فناوری بر این شاخه از حقوق است.

روش پژوهش: این مطالعه با استفاده از روش تحلیلی-توصیفی و با بررسی منابع کتابخانه‌ای، متون حقوقی و تحولات تاریخی، به مقایسه حقوق اداری کلاسیک و نوین پرداخته است. همچنین، با تحلیل ویژگی‌های هر دو نظام، تأثیرات آن‌ها بر حکمرانی و اداره امور عمومی مورد ارزیابی قرار گرفته است.

یافته‌ها:

- حقوق اداری کلاسیک بر حاکمیت اراده دولت، تفکیک قوا، نظارت قضایی و توسعه نهادهای اداری تأکید دارد و همچنان به عنوان یکی از ارکان اصلی حکمرانی مطرح است.

- حقوق اداری نوین در پاسخ به تحولات اجتماعی، اقتصادی و سیاسی شکل گرفته و با ایجاد نهادهای جدید و استفاده از فناوری، کارایی دولت را افزایش داده است.

- هر دو نظام حقوق اداری در جهت تنظیم روابط دولت و شهروندان و تضمین حقوق فردی و عمومی تلاش می‌کنند، اما حقوق نوین با انعطاف‌پذیری بیشتری به نیازهای جامعه پاسخ می‌دهد.

نتیجه‌گیری: حقوق اداری به عنوان یکی از ارکان اساسی حکمرانی، در دو شکل کلاسیک و نوین به حیات خود ادامه می‌دهد. در حالی که حقوق اداری کلاسیک بر ساختارهای سنتی و نظارت قضایی تمرکز دارد، حقوق نوین با پذیرش تحولات جدید، به سمت افزایش کارایی و پاسخگویی به نیازهای شهروندان حرکت کرده است. این تحولات نشان می‌دهد که حقوق اداری باید به صورت پویا و همگام با تغییرات اجتماعی و فناوری توسعه یابد تا بتواند به درستی به اهداف نظم‌بخشی و بهبود عملکرد دولت دست یابد.

کلیدواژه‌ها:

حقوق اداری، دولت، کلاسیک، نوین، بازار.

استناد: کرمی مقدم، عبدی، رسول، حسین (۱۴۰۳). خوانشی تحلیلی - توصیفی در حقوق اداری نوین با نگاهی به مبانی و اصول حقوق اداری کلاسیک، پژوهش های نوین

در مطالعات علوم انسانی اسلامی، ۶ (۳)، ۲۹۶-۱۲۸۹.

<http://doi.org/10.22034/API.2025.724874>

۱- مقدمه

قانون به عنوان وجه ممیزه ی زندگی متمدنانه از زندگی غیر متمدنانه عنصری حیاتی در اداره ی اجتماعی بشر تلقی می شود. از نظر اصطلاحی قانون را به مجموعه دستورات (کلی یا جزئی) صادر شده توسط مرجع صالحه و مصوب گردیده بوسیله ی مجلس قانونگذار و درنهایت توشیح توسط مرجع با صلاحیت قلمداد نموده اند. (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۶: ۵۱۷)

اصل حاکمیت قانون که به نحو عام به عنوان عمل براساس قانون از آن نام برده می شود به چند نحو حاصل می شود:

۱. نخست حکومت مبتنی بر قانون یعنی قدرت در اختیار دولت مطلقه نمی باشد بلکه این قدرت صرفاً قدرتی است که بوسیله ی قانون که برخاسته از اراده ی عمومی است به او واگذار گردیده است.

۲. دوم حکومت به وسیله ی مقررات، یعنی تمامی احکام و دستورات حکومتی دستورات و اجکامی مبتنی بر اراده ی شخص حاکم نبوده بلکه این قوانین هستند که حدود و ثغور را مشخص نموده اند و ارگان ها و سازمان ها می بایست با احترام به ضوابط قانونی اداره ی امر را حاصل نمایند. (امامی و استوار سنگری، ۱۳۹۲: ۴۵)

۳. سوم حکومت براساس قواعد حقوقی؛ یعنی سازمان ها و ضوابط و مقامات قانونی موظف هستند اعمال و تصمیمات خویش را بر بنیاد موازین خاص قانونی اتخاذ نموده، (همان: ۴۶) و از این طریق اولا حقوق و آزادی های بنیادی مردم محترم شمرده شود و دوم اینکه سازمان ها و نهادهای حکومتی می بایست از اختیارات و قدرت های لازم برخوردار باشند. (موسی زاده، ۱۳۹۳: ۱۵۲)

سازمان ها و ادارات از جمله مهمترین مراکزی هستند که قوانین و مقررات حاکمیتی به نحو ویژه در آن تاثیرگذار است. از دیرباز دولت ها همواره سازمان ها و ادارات را به عنوان حلقه ی واسط بین خود و مردم قلمداد نموده و امروزه و بویژه با شکل گیری دولت های مدرن به ندرت می توان قسمتی از دولت را بدون در نظر گرفتن سازمانی مرتبط با آن در نظر گرفت. نظارت بر جزئیات مقررات و توجه تخصصی به هر حوزه به عنوان دو هدف اصلی در تشکیل سازمان ها قلمداد می شوند. درواقع سازمانها تنها نهادهای دولتی هستند که به طور مستقیم با امور جزئی و روزمره حکومتی مرتبط می باشند. برای مثال دولت تصمیمی عام را برای کنترل حمل و نقل در کشور اتخاذ می کند اما در نهایت این سازمان حمل و نقل است که تصمیم می گیرد مبلغ حمل و نقل درون شهری یا برون شهری در هر شهر یا استانی چقدر می باشد. (F.Fox, 2000: 878)

از همین روی حقوق اداری و توجه به نظام حقوقی آن امری ضروری در ایجاد مصالحه و رفع مناقشات میان دولت حاکمه و مردم می باشد. حقوق از زمان پیدایش خود در اروپا، با تحولات سیاسی و اجتماعی مواجه بوده است. در دوران انقلاب صنعتی، نیاز به مدیریت‌های پیچیده‌تر دولتی باعث شد تا حقوق اداری به شکلی تخصصی‌تر درآید. در این دوران، مفهوم دولت مدرن و اهمیت آن در تنظیم امور اجتماعی، اقتصادی و سیاسی موجب شد تا سیستم‌های حقوقی در بسیاری از کشورها شکل جدیدی به خود گیرند و مسئله ی حقوق اداری نوین در مقابل حقوق اداری سنتی یا کلاسیک به نحو ویژه ی مورد توجه متفکران قرار گیرد. جستار پیش رو در نظر دارد پس از بررسی مفهوم حقوق اداری کلاسیک و ویژگی های آن به بررسی مفهوم حقوق اداری نوین و در نهایت تمایزات آن با حقوق اداری کلاسیک بپردازد.

۱- حقوق اداری کلاسیک

۱-۱- مفهوم شناسی

حقوق اداری کلاسیک به اصول و قواعدی اطلاق می‌شود که به‌ویژه در قرون ۱۸ و ۱۹ میلادی در نظام‌های حقوقی کشورهای اروپایی و به‌ویژه در فرانسه و آلمان شکل گرفت. در این نظام‌ها، تمرکز اصلی بر روی سازمان‌های دولتی و فعالیت‌های اجرایی

دولت بوده است. حقوق اداری کلاسیک، که در پی حفظ نظم و انضباط اداری است، معمولاً بر مبنای یک سیستم بوروکراتیک استوار است و بر تفکیک کامل بین وظایف اجرایی و قانون‌گذاری تأکید دارد. در این چارچوب، کارکنان دولت به‌عنوان عاملان اجرایی بدون اختیاری خاص از سوی قانون‌گذار در نظر گرفته می‌شوند و حق اعتراض و مشارکت مستقیم در تصمیم‌گیری‌ها را ندارند (Schaffer, 2017:18).

۱-۲- تاریخچه شکل‌گیری حقوق اداری کلاسیک

حقوق اداری به عنوان یک شاخه تخصصی در قرن نوزدهم میلادی شکل گرفت. تحول آن به ویژه با گسترش دولت‌های مدرن و نیاز به نظارت بیشتر بر فعالیت‌های اجرایی دولت‌ها، آغاز شد. در ابتدای دوره‌های مدرن، دولت‌ها به دلیل تغییرات سیاسی، اقتصادی و اجتماعی، به تقویت دستگاه‌های اداری و دولتی نیاز داشتند. این تغییرات منجر به پیچیدگی‌های حقوقی شد که منجر به شکل‌گیری یک نظام حقوقی خاص برای تنظیم روابط میان دولت و شهروندان گردید.

یکی از مهم‌ترین نقاط عطف در تاریخ حقوق اداری، تأسیس دیوان عدالت اداری در فرانسه در اواخر قرن ۱۸ بود که در پی آن، حقوق اداری به‌طور جدی به یک رشته علمی و عملی متمایز از دیگر شاخه‌های حقوقی تبدیل شد. اصول اولیه حقوق اداری کلاسیک ابتدا از فرانسه آغاز شد و سپس به سایر کشورهای اروپایی و بعدها به سایر نقاط جهان منتقل گردید. (Schaffer, 2017:83)

در این دوره، نویسندگان برجسته‌ای مانند "مورنو" (Moren) و "دوما" (Dumont) به تدوین و توسعه قواعد و اصول حقوق اداری پرداختند. در نتیجه، حقوق اداری کلاسیک به تدریج از مفاهیم حکومتی به نظام‌نامه‌هایی حقوقی و عملی تبدیل شد که پایه‌گذار بسیاری از سیستم‌های قضایی مدرن در سراسر جهان است.

۱-۳- ویژگی‌های حقوق اداری کلاسیک

حقوق اداری کلاسیک از ویژگی‌های خاصی برخوردار است که آن را از دیگر شاخه‌های حقوقی متمایز می‌کند. برخی از این ویژگی‌ها عبارتند از:

الف) اصل حاکمیت اراده دولت

در نظام حقوق اداری کلاسیک، بر خلاف سایر شاخه‌های حقوقی که ممکن است بر روابط خصوصی متمرکز باشند، اراده دولت در حوزه اجرایی غالب است. این ویژگی در بسیاری از کشورها با تأسیس مراجع خاصی برای نظارت بر اقدامات دولتی و اجرای سیاست‌های عمومی همراه است. بر اساس این اصل، دولت دارای قدرت اجرایی ویژه‌ای است که باید بر اساس قانون و دستورالعمل‌های مشخص عمل کند. (کاتوزیان، ۱۳۹۶: ۱۷۴)

ب) رشد نهادهای اداری و اجرایی

حقوق اداری کلاسیک به طور خاص به رشد و توسعه نهادهای دولتی و اداری پرداخته و چگونگی نظارت بر این نهادها را بررسی می‌کند. این نهادها به‌طور معمول شامل سازمان‌های اجرایی، اداره‌ها، دیوان عدالت اداری و دیگر ارگان‌های دولتی هستند که باید تحت نظارت و کنترل قانونی قرار گیرند تا از فساد و سوءاستفاده جلوگیری شود. از این‌رو، حقوق اداری کلاسیک نقش حیاتی در تضمین شفافیت، پاسخگویی و کارایی در نهادهای دولتی ایفا می‌کند. (همان: ۱۷۹)

ج) مقررات ویژه برای شفافیت و عدالت

در این نظام حقوقی، به‌ویژه در فرانسه و دیگر کشورهای اروپایی، قوانین و مقررات ویژه‌ای برای جلوگیری از فساد در دستگاه‌های دولتی و ایجاد شفافیت در فرایندهای اجرایی وضع گردید. این امر شامل ایجاد دیوان عدالت اداری و دیگر نهادهای نظارتی است که بر تمامی اقدامات دولت و مقامات دولتی نظارت دارند. (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۶: ۳۵۱)

د) تفکیک قوا

یکی از ویژگی‌های برجسته حقوق اداری کلاسیک، تاکید بر تفکیک قوا است. این اصل از مفهوم "تفکیک قوا" که ابتدا توسط "منتسکیو" مطرح شد، گرفته شده است. (منتسکیو، ۱۳۹۸: ۲۷۱) حقوق اداری کلاسیک در تلاش است تا مرزهای مشخصی میان قوه قضائیه، قوه مقننه و قوه اجراییه کشف و تعریف کند. این امر باعث می‌شود تا دولت در عین اجرای قوانین، از تعرض به حقوق افراد و شهروندان جلوگیری کند و همزمان کارکردهای مختلف خود را به درستی اجرا نماید.

ه) نظارت قضائی بر اعمال اداری

یکی دیگر از ویژگی‌های مهم حقوق اداری کلاسیک، نظارت قضائی بر اعمال اداری است. دیوان‌های عدالت اداری به عنوان مراجع قضائی ویژه‌ای به وجود آمده‌اند که در آن‌ها افراد می‌توانند علیه اقدامات و تصمیمات اداری و اجرائی دولت اعتراض کنند. این نهادها به شکلی طراحی شده‌اند که از تجاوز به حقوق فردی و اجتماعی جلوگیری کرده و دولت را ملزم به رعایت قانون و عدالت نمایند. (همان: ۵۱۷)

۲- ظهور حقوق اداری نوین به عنوان ضرورت تاریخی تحول دولت‌ها

حقوق اداری نیز همانند سایر ارکان حکمرانی با تغییر فرایندهای حوزه‌ی اداره‌ی امور عمومی دستخوش تغییرات شگرفی شده است. حقوق اداری نوین، که به‌ویژه در قرن ۲۰ و پس از آن در نتیجه تحولات جهانی در سیاست‌گذاری‌ها و تغییرات اجتماعی شکل گرفت، تفاوت‌های اساسی با رویکرد کلاسیک دارد. (Clarke 2018: 76) در واقع حرکت از حقوق اداری مبتنی بر محوریت دولت به سوی حقوق اداری مبتنی بر جهانی شدن و در نتیجه تغییر از فرایندهای سلسله‌مراتبی دیوانی به اقدامات اداری مشارکتی مبتنی بر تعامل میان قانون‌گذار و افرا دجامعه برخی از این تغییرات اساسی است. در این سیستم، تمرکز به‌طور عمده بر حقوق فردی، شفافیت، مسئولیت‌پذیری، و نظارت بر قدرت اجرایی است. حقوق اداری نوین بر خلاف حقوق اداری کلاسیک، به دنبال ایجاد توازن میان قدرت دولت و حقوق و آزادی‌های شهروندان است. به همین دلیل، در این سیستم، شهروندان به‌عنوان ذینفعان اصلی در تصمیم‌گیری‌ها و فرایندهای اداری در نظر گرفته می‌شوند (Stone, 2020: 251). در این رویکرد، دولت دیگر صرفاً یک نهاد قدرت‌محور نیست، بلکه به‌عنوان یک خدمت‌گزار عمومی در نظر گرفته می‌شود که مسئولیت آن تأمین منافع عمومی از طریق پاسخگویی، شفافیت، و مشارکت فعال جامعه است. این تغییر رویکرد باعث می‌شود که نظارت بر فعالیت‌های دولتی افزایش یابد و دولت باید پاسخگوی عملکرد خود در برابر مردم و نهادهای نظارتی باشد. در نتیجه، استفاده از ابزارهایی مانند «شکایات اداری»، «حاکمیت قانون»، «شفافیت اطلاعات»، و «حقوق دسترسی به اطلاعات عمومی» به‌طور چشمگیری افزایش می‌یابد.

سه عامل اساسی را می‌توان زمینه‌ساز حرکت از حقوق اداری کلاسیک به حقوق اداری نوین معرفی نمود:

الف) از میان رفتن مرزهای سنتی مطرح شده درباره ملی و فراملی: در دنیای امروز، حقوق اداری نه تنها در سطح ملی بلکه در سطح بین‌المللی نیز نقش دارد. نهادهایی مانند "سازمان ملل متحد"، "اتحادیه اروپا" و "سازمان‌های غیردولتی" در برخی موارد بر سیاست‌ها و مقررات اداری کشورهای مختلف تأثیر می‌گذارند. علاوه بر این، روند جهانی‌سازی و فناوری‌های نوین چالش‌های جدیدی برای نظارت بر فعالیت‌های دولتی ایجاد کرده است. (Javier, 2010: 338)

ب) تغییرات سنتی میان بخش خصوصی و دولتی و حرکت از دولت به عنوان فراهم ساز مستقیم خدمات به سوی ایجاد مدل های جدید تلفیقی که حاصل مشارکت و رفت و آمد میان بخش دولتی به عنوان تنظیم گر و بخش خصوصی به عنوان تولیدگر است.

ج) کنار رفتن برداشت سنتی از تفکیک میان قانون گذار و اجرا و در اصطلاح تفکیک میان قوه مقننه و قوه مجریه، به عبارت ساده تر در گذشته نسبت میان دولت و بخش اجرا به نحو سلسله مراتبی و به صورت عمودی بوده است که در آن دولت ها به عنوان مراکز اصلی قانون گذاری تلقی شده و سازمان ها و سایر بخش ها به عنوان مراکز اجرای این قوانین تلقی گشته اند، این درحالی است که امروزه با تاکید بر تصمیم گیری های چندوجهی و شبکه ای با در نظر گرفتن شرایط و محیط ها بهترین تصمیم ها برای آنها در نظر گرفته شده است. (Javier, 2010: 401)

۳- تمایزات اصلی حقوق اداری کلاسیک و نوین

الف) تمرکز بر قدرت دولت مقابل حقوق فردی

حقوق اداری کلاسیک تأکید زیادی بر تمرکز قدرت در دست دولت و سازمان های دولتی دارد. این رویکرد بر اساس اصول بوروکراتیک و سلسله مراتبی شکل گرفته است که در آن دولت به عنوان نهاد بالادستی در نظر گرفته می شود. اما در حقوق اداری نوین، شهروندان و حقوق فردی آنها در اولویت قرار دارند و دولت موظف است به حقوق و آزادی های فردی احترام بگذارد و آنها را در تصمیم گیری های خود لحاظ کند. (کاتوزیان، ۱۳۹۶: ۱۹۳)

ب) شفافیت و پاسخگویی

یکی از ویژگی های بارز حقوق اداری نوین، تأکید بر شفافیت در فرآیندهای اداری و مسئولیت پذیری دولت است. در این سیستم، افراد حق دارند که به اطلاعات دولتی دسترسی داشته باشند و بتوانند در فرآیندهای تصمیم گیری مشارکت کنند. این در حالی است که در حقوق اداری کلاسیک، دولت به عنوان یک نهاد تخصصی و مستقل از مردم عمل می کند و فرآیندهای آن معمولاً از دید عموم پنهان است. (Javier, 2010: 346)

ج) نقش مشارکت اجتماعی

در حقوق اداری نوین، مشارکت مردم در فرآیندهای تصمیم گیری به عنوان یک اصل اساسی شناخته می شود. نهادهای دولتی موظفند که نظرات و پیشنهادات مردم را در تصمیم گیری های خود لحاظ کنند. این در حالی است که در حقوق اداری کلاسیک، چنین مشارکتی به ندرت دیده می شود و مردم بیشتر به عنوان تبعه ای تحت مدیریت دولت در نظر گرفته می شوند. (Mashiri, 2016: 572) امروزه با ایجاد مدل مشارکتی که میان دولت و بازار شکل گرفته است لازم است تمامی طرف ها با در نظر گرفتن احترام و حقوق متقابل خویش به گونه ای با یکدیگر ارتباط برقرار کنند که راه برای کسب منافع هر دو طرف فراهم آید و این مهم نیز خود مبتنی بر رویه های اداری خاص است که علاوه بر اینکه بدنبال تأمین منافع تمامی طرفین است آثار و نتایج تصمیمات و اقدامات اداره را بر همه ی طرفین در نظر داشته و این اطمینان که فرایندهای مذاکره و چانه زنی نیز در آن تضمین شده است، در آن موجود باشد. (Javier, 2010: 351)

د) نظارت و کنترل

در حقوق اداری نوین، نظارت بر فعالیت های دولتی نه تنها از سوی نهادهای داخلی دولت بلکه از سوی نهادهای مستقل نظارتی مانند دیوان عدالت اداری یا سازمان های غیردولتی NGO نیز صورت می گیرد. این نهادها مسئول نظارت بر تصمیمات دولتی و اجرای آنها هستند. در حقوق اداری کلاسیک، نظارت بر دولت بیشتر در دست دولت باقی می ماند و نظارت خارجی محدود

است. (Clarcke2018:78) نظم حقوقی حاکم بر هر کشوری تبلور است از چهارچوب‌ها و سیاست‌های کلان و جزئی حاکم بر سازمان‌های اداری و دولت‌هاست به گونه‌ای که در برخی کشورها با ایجاد خط قرمزهای انعطاف‌ناپذیری همچون قانون راه را بر هرگونه تصمیمات و دستورات خارج از قوانین و مقررات سلب می‌کنند و در برخی دیگر با ارائه‌ی اختیار و آزادی عمل به مجریان انعطاف بیشتری را برای اجرای امور دولتی و اداری باز می‌کنند. در یک دهه‌ی گذشته به موجب دلایلی همچون خصوصی سازی و تلاش دولت‌ها برای واگذاری وظایف خویش به بخش خصوصی و همچنین بازارگرایی و طرح ایده‌ی برتری مکانیسم بازار در ارائه خدمات به افراد در نسبت به خدمات دولتی، برخی اندیشمندان بر این ایده معتقدند که حقوق اداری بسیار کم رنگ و حتی بی مورد شده است، در واقع با در نظر گرفتن ارتباط تاریخی و تنگاتنگی که میان دولت و بازار وجود دارد و همچنین با این پیش فرض که حقوق اداری تابعی از این ارتباط است می‌توان این نتیجه را تایید نمود که حقوق اداری در هر عصری انعکاسی است از نسبت دولت و بازار که با تغییر در این ارتباط حقوق اداری نیز دستخوش تغییر می‌شود. (Alfred,2003: 125) این درحالی است که برخی دیگر با تاکید بر تغییر از دولت - کشور به دولت - جهانی معتقدند به موجب اقتضائات کنونی و بواسطه‌ی کم رنگ شدن مرزهای ملی کشورها و حرکت به سوی امور فرامرزی به نوعی ما شاهد حرکت از حقوق اداری دولت محور به سوی نوعی خاص از حقوق اداری به نام حقوق اداری جهانی هستیم که بواسطه‌ی نقش جدید دولت‌ها به عنوان تسهیل گر، تنظیم گر در مقابل تعیین گر و همچنین سکandar و نه پارو زن نسل جدیدی از حقوق اداری در حال بوجود آمدن است. (Sabino, 2012:603)

۴- نتیجه گیری

مقاله حاضر با رویکردی تحلیلی-توصیفی به بررسی حقوق اداری نوین پرداخته و با نگاهی به مبانی و اصول حقوق اداری کلاسیک، تحولات و پیوستگی‌های میان این دو نظام حقوقی را تحلیل کرده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که حقوق اداری کلاسیک با تکیه بر اصولی همچون حاکمیت اراده دولت، تفکیک قوا، نظارت قضایی و تمرکز بر ساختارهای سلسله‌مراتبی، بنیان‌های نظم اداری را شکل داده است. در مقابل، حقوق اداری نوین با تأثیرپذیری از تحولات اجتماعی، اقتصادی و فناوری، به سمت انعطاف‌پذیری، شفافیت، مشارکت شهروندی و کارآمدی فرآیندهای اداری حرکت کرده است. با وجود تفاوت‌های ظاهری، این دو نظام حقوقی در یک هدف مشترک تلاقی می‌کنند: تنظیم روابط دولت و شهروندان با حفظ تعادل میان اقتدار عمومی و حقوق فردی. حقوق اداری نوین، اگرچه از چارچوب‌های سنتی فاصله گرفته، اما همچنان از اصول بنیادین حقوق کلاسیک بهره می‌برد و آن‌ها را در قالبی متناسب با نیازهای جامعه امروز بازتعریف می‌کند. در نهایت، این پژوهش نشان می‌دهد که تلفیق مبانی حقوق اداری کلاسیک با نوآوری‌های حقوق نوین می‌تواند به ایجاد سیستمی پویا، عادلانه و پاسخگو بینجامد. برای دستیابی به این هدف، ضروری است که قانونگذاران و نهادهای اجرایی با درک تحولات جهانی و نیازهای داخلی، به توسعه قوانینی بپردازند که هم از ثبات حقوقی برخوردار باشد و هم قابلیت انطباق با تغییرات آینده را داشته باشد.

منابع و مآخذ

۱. امامی، محمد، کورش، سنگری (۱۳۹۲) حقوق اداری، تهران، نشر میزان
 ۲. جعفری لنگرودی، محمد جعفر (۱۳۸۶) ترمنولوژی حقوق، تهران، انتشارات گنج دانش
 ۳. فروزنده دهکردی، لطف الله (۱۳۸۷)، بررسی نقش تئوری های نوین مدیریت در قانون مدیریت خدمات کشوری، نشریه علمی مدیریت فردا، شماره ۱۹، ۲۱-۳۳
 ۴. کاتوزیان، ناصر (۱۳۹۶)، مبانی حقوق عمومی، تهران: نشر میزان
 ۵. جوانمرد، لیلا، (۱۴۰۳) شرایط ایجاد سرقفلی و حق کسب در حقوق ایران با مطالعه ی تطبیقی در حقوق انگلیس و فرانسه، نشریه پژوهش های نوین در مطالعات علوم انسانی اسلامی، دوره ۳، شماره ۵ شماره پیاپی ۵، صفحه ۱۰۳-۱۱۹
- 10.22034/API.2024.2040733.1051
۶. منتسکیو (۱۳۹۸)، روح القوانین، ترجمه: علی اکبر مهتدی، تهران: نشر امیر کبیر
 ۷. موسوی زاده، ابراهیم (۱۳۹۳) حقوق اداری، تهران، نشر دادگستر
 ۸. محمودی، میرزایی، حسین، داوود، (۱۴۰۳) نقش نهاد تصفیه ورشکستگی در تامین امنیت روانی جامعه، نشریه پژوهش های نوین در مطالعات علوم انسانی اسلامی، دوره ۳، شماره ۵ شماره پیاپی ۵، صفحه ۱۰۳-۱۱۹
- 10.22034/API.2024.2040620.1050
9. William F. Fox, (2000) understanding administrative law, fourth edition, Legal text series
 10. Schaffer, A. (2017). Administrative Law: A Comparative Approach. Oxford University Press
 11. Stone, C. (2020). The New Public Administration. Routledge .
 12. Mashiri, M. (2015). "Modern Administrative Law and Accountability: The shift from Bureaucratic to Participatory Governance," Journal of Public Law, 42(3), 564-582 .
 13. Clarke, T., & Lee, D. (2018). "Administrative Law in Modern Democracies," Harvard Law Review, 130(1), 75-98
 14. Barnes, Javier (2010) , towards a third generation of administrative procedures in Comparative Administrative Law, Edited by Susan Rose-Ackerman and Peter L. Lindseth Published by Edward Elgar. Publishing Limited.
 15. Cassese, sabino, (2003) New paths for administrative law: A manifesto», International Journal of Constitutional Law, Volume 10, Issue 3, July 2012: 603
 16. Aman Jr. Alfred c. «Globalization, Democracy, and the Need for a New dministrative Law», Indiana Journal of Global Legal Studies, Vol. 10, No. 1
 17. Hood, Christopher and Dixon, Ruth (2015), a government that worked better and cost less?, oxford university press.